

PRATS I CAMPS

Una dona remena entre les escombraries del Mercat Central de València.

Un valencià de cada cinc és pobre, i el risc de ser-ho augmenta per la debilitat dels serveis públics i els salaris baixos. Això, afegit a una etapa de bonança econòmica que ha beneficiat la classe benestant, fa del País Valencià una societat com més va més bipolar.

Heu pensat mai què passaria si un dia a vós, administratiu, pare o mare de dos xiquets; amb un únic sou a casa; amb dotze anys cotitzats a la Seguretat Social, una hipoteca de 1.080 euros mensuals i un cotxe que pagueu a terminis, us comunicaren que la vostra empresa plega i us acomiaden? La resposta és ben simple: segurament passàrieu a formar part de l'estrat social que hom considera pobre. Perquè ser pobre no és tan sols pidolar en un racó o matar el temps organitzant l'aparcament de

cotxes, o acudir a Caritas a l'hivern per poder dormir sota un sostre. Perquè si tota aquesta gent són pobres i, a més, ho semblen, també n'hi ha molts altres que, sent-ho, fan mans i mànigues per no semblar-ho. Es tracta de famílies sustentades sobre un únic sou procedent d'una feina precària; vídues amb una pensió mísera; o homes separats que no s'han pogut recol·locar després d'ésser acomiadats a 45 anys. Són, en poques paraules, i si ens atenem a la definició que fa l'ONU del terme *pobresa*, aquelles persones la renda

dels quals no arriba al 50% de la mitjana de renda del territori on viu. I al País Valencià, a aquest grup pertany el 19,6% de la població. Gairebé una persona de cada cinc. El percentatge del País Valencià és, mirant les dades de les l'institut d'estadística espanyol (INE), el més alt dels Països Catalans (Catalunya, 12,5%; Balears, 15,20%) i un dels més alts de tot l'estat espanyol.

Traçar un perfil del pobre valencià no resulta fàcil, perquè dins l'espectre d'allò que hom anomena *pobresa* hi ha una massa social molt heterogènia. Des del que els sociòlegs identifiquen com a *extrema pobresa*, o situació d'absoluta misèria, fins a la precarietat social hi ha una varietat de perfils, encara prou difusa per l'escàs interès de les administracions públiques a analitzar aquesta problemàtica. De fet, els pocs estudis que radiografien el conjunt de la població pobra han estat fets per encàrrec de Caritas, i la Generalitat s'ha limitat a sol·licitar-ne estudis par-

Hores extres per a Robin Hood

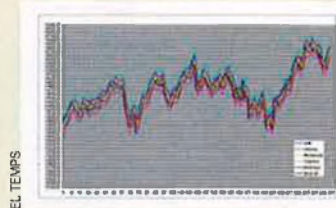
Demandar a algú quin sou cobra ha estat considerat tradicionalment com una indiscreció. Però la pràctica demostra que el salari no és tan determinant a l'hora d'establir de quins recursos disposa cadascú. Les dades següents, procedents del Banc d'Espanya i estudiades pel col·lectiu Ioé, apunten que si Robin Hood, l'heroi arquetípic que es dedicava a "furtar als més rics per donar-ho als més pobres", volguera dur a la pràctica el seu somni, hauria de mirar molt més enllà de les nòmines:

Mentrestant, el patrimoni mitjà del 10% de les llars és 16 voltes el del 50% de les famílies amb menys riquesa.

■ El valor patrimonial de les **accions i més participacions empresarials** ha crescut entre el 1994 i el 2006 a un ritme

■ La **desigualtat de patrimoni** entre les famílies és molt més gran que no la desigualtat en renda: la renda mitjana del 10% de les llars amb més ingressos és tres voltes la del 50% de famílies amb menys rendes.

empresarials es concentra en les capes socials amb més patrimoni, el sobrecreixement del seu valor es tradueix en un increment de la desigualtat econòmica en benefici dels propietaris d'accions.

■ El **patrimoni immobiliari** ha crescut a un ritme molt més alt que no el PIB, la qual cosa ha beneficiat els sectors socials més rics, que en general tenen més habitatges i més bons, amb què afegixen més dis-

tància de patrimoni amb els sectors populars-treballadors. Si entre el 1994 i el 2006 el PIB ha crescut a un ritme anual del 4,1%, el patrimoni immobiliari s'ha revalorat al 8,5% anual.

cials. És el cas de l'antiga Conselleria d'Obres Públiques, que temps enrere va encarregar a l'Equip d'Investigacions Sociològiques un informe sobre la situació a 34 ciutats valencianes. Els resultats de l'informe, que prenia per referència la dècada 1991-2001, resultaven tan aclaparadors com indicatius: a 66 barris de 34 ciutats del País Valencià s'acumulen comunitats amb fortes taxes d'analfabetisme funcional, abandonament escolar, soledat, índexs alts de malalties cròniques, inseguretat, insalubritat i habitatges deteriorats. Es tracta de jaciments de pobresa i marginalitat que, per la seua configuració, tendeixen a reproduir i perpetuar la misèria en les següents generacions. Més enllà de la situació particular dels barris, allò que les enquestes mostren és que a moltes més llars que no sembla és difícil d'arribar a final de mes. Les vacances, que per a molts han passat a formar part del grup de primeres necessitats, són un luxe que no es poden permetre el 42,7% de les famílies valencianes; l'ordinador portàtil és un bé inaccessible per al

21,8%; i un 22,1% de famílies no poden tenir automòbil.

Per territoris, els estudis de Caritas mostren que la ciutat de València congrega la major part de pobres, si bé és a la província d'Alacant on, en termes relatius, la pobresa colpeja amb més força. Per contra, a l'interior —on les xarxes socials tendeixen a substituir les deficiències dels serveis públics— i al litoral —amb forta demanda de mà d'obra— les situacions de pobresa no són tan greus.

Els estudis, tanmateix, resulten obsolets, perquè en la major part dels casos prenen per referència períodes en els quals la presència de població immigrada no era gaire important. I les dades més recents mostren que són les persones vingudes de fora les que, ara per ara, tenen més risc de caure en la pobresa. La memòria de Caritas de l'any passat, per exemple, mostra que de les 30.308 persones a qui prestà assistència, un 79% eren estrangers. Una part important de la població immigrada, amb feines precàries i molt sensibles a la crisi actual, corre el risc

de traspasar la porosa línia entre la fictícia opulència i l'asfixiant pobresa. I un simple *compromís d'integració* —com el que vol promoure la Generalitat— no sembla pas cap solució.

Siga com siga, els alts percentatges de pobres, tot i ser preocupants, responen a un problema endèmic a què no s'ha sabut donar resposta, segons coincideixen a dir diversos experts. El sistema de redistribució de la riquesa i els serveis públics no ha sabut millorar la situació dels qui es trobaven en la pitjor situació. Si als països nòrdics eviten que augmenten les desigualtats entre els uns i els altres gràcies a les polítiques públiques (educació, sanitat, pensions...), a l'estat espanyol fa temps que l'estat del benestar fa aigües, entre més coses per haver-s'hi incorporat tard a conseqüència del franquisme. Les dades, en aquest sentit, resulten ben eloqüents: entre el 1994 i el 2005 la proporció del PIB dedicat a polítiques socials va augmentar aproximadament d'un 43% en euros comptants, però es reduí d'un 8% en relació amb el creixement econòmic: del 27,6% del

PIB va passar al 25,2%. En aquest període, la mitjana de polítiques socials a la Unió Europea de quinze membres s'ha mantingut en un 33%.

Condemnats a la desigualtat. A aquesta situació endèmica, s'hi afegeix el fet que l'etapa de bonança econòmica no ha estat aprofitada per escurçar les diferències entre classes (vegeu requadre a la pàgina següent). Ben al contrari, la desigualtat entre estrats socials ha crescut els primers anys del segle XXI, per culpa d'una especulació immobiliària i financera que ha augmentat molt per damunt de l'economia real i uns salaris que s'han estancat, tal com es desprèn de l'enquesta financera a les empreses espanyoles, feta pel Banc d'Espanya. El resum del fenomen que s'ha viscut resulta ben simple de descriure: els rics són més rics i els pobres són més pobres.

Les dades de l'enquesta financera posen de manifest que les capes més desfavorides de la societat han quedat al marge dels beneficis dels quals sí que s'han beneficiat famílies en més bona posició social. Mentre els uns –les capes socials més humils– s'han hagut de conformar a viure amb uns salaris estancats, els altres –és a dir, les capes socials benestants– han vist revalorar-se els seus actius.

Perpetuar la desigualtat. Posem l'exemple de les famílies A i B. La família A la componen una parella entre 40 anys i 45, amb dos fills. Resideixen en una urbanització a pocs quilòmetres d'una gran ciutat i tenen un apartament a la vora de la mar, ultra uns terrenys rústics en un poble d'interior que van heretar dels seus progenitors. A més, d'aqueixa mateixa herència, van rebre 200 accions d'un conegut banc local que van sumar a les seues participacions en un fons d'inversió. La família B també és composta per una parella entre 40 anys i 45, amb dos fills i una persona gran a càrrec seu. Viuen en un habitatge de protecció oficial i, una volta l'any, es permeten el luxe de llogar un apartament a Benidorm, on passen una setmana de vacances. Quin camí duen haver seguit les economies de totes dues famílies després d'una

L'etapa de bonança econòmica no ha servit per a redistribuir la riquesa.

dècada de bonança? La família A ha vist com augmentava el seu patrimoni considerablement per la revaloració de l'apartament i de la casa i, amb una mica de sort, ha venut el terreny rústic, que l'ajuntament del poble en qüestió ha requalificat com a urbanitzable. El benefici, potser, l'han posat a les mans d'alguns gestors que els han recomanat d'invertir en energies renovables o en biotecnologia, dos sectors que, a llarg termini, els diuen, ofereixen marges de beneficis. Els beneficis que han obtingut de les accions del banc local els han servit per a apuntar-se a l'ampliació de capital de l'entitat i no perdre, doncs, la seua posició. La família B, per contra, continuarà vivint dels salaris, que hauran augmentat al ritme de la inflació, i amb una mica de sort, amb algun plus d'antiguitat.

El joc d'A i B només és un joc de possibilismes però, segons Carlos Gómez Gil, doctor en sociologia per la Universitat d'Alacant (UA), la realitat és que cada volta s'estableix "una diferència més gran entre aquells que

"La nostra classe mitjana no és comparable a l'europea", apunta un sociòleg

es guanyen la vida amb les rendes del treball i aquells que se la guanyen amb les rendes del capital". Amb aquesta tesi sobre la taula és fàcil de suposar que al País Valencià, on els avanços econòmics s'han produït a costa d'una mà d'obra intensiva i mal retribuïda, aquells que s'han de limitar a viure del salari són majoria aclaparadora. Aquesta desigualtat fa que ens trobem com més va més una societat "bipolar", a parer de Daniel la Parra, professor de sociologia de la UA, generada, en part, pel "debilitament del sistema públic".

Una classe mitjana dèbil. I entre les classes altes i les baixes, hi queda res? Hi queda allò que La Parra qualifica de "classe mitjana dèbil", un estrat social molt heterogeni que "no es pot permetre de tenir fills, ni de tenir un dels seus membres inactius, vulnerable en l'etapa de l'envelliment". De la mateixa opinió és Gómez Gil, per a qui les diferències en la implantació de l'estat del benestar (després de la Segona Guerra Mundial a Europa; a la dècada dels 80 en el cas de l'estat espanyol) ha propiciat la debilitat d'uns serveis públics incapaçs de consolidar una classe mitjana sòlida i equiparable a l'europea. "A Europa –apunta–, l'accés i la consolidació de la classe mitjana s'ha fet per la via d'unes rendes del treball estables i per la via de l'accés al consum i al benestar. Això, a l'estat espanyol, s'ha fet de manera irregular, perquè hi ha molta precarietat laboral, nivells salarials baixos i dispositius públics escassos. La nostra classe mitjana no és comparable a la de Bèlgica o Alemanya."

Al segle XIX, Karl Marx va preconitzar que el motor de la història era la lluita de classes i que només la presa de consciència per part del proletariat permetria de superar la seua situació. Avui, 141 anys després de la publicació d'*El Capital*, en una situació que condemna un ciutadà de cada cinc a viure per sota dels nivells de pobresa i ofega en hipoteques una classe mitjana tan vulnerable com desmobilitzada, parlar de classes socials és tan pertinent com políticament incorrecte.

Violeta Tena